

GİRİŞİMCİLİK VE EKONOMİK BÜYÜME ARASINDAKİ NEDENSELLİK İLİŐİKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

CAUSALITY RELATIONSHIP BETWEEN ENTREPRENEURSHIP AND ECONOMIC GROWTH IN TURKEY

Ferhat PEHLİVANOĞLU

Kocaeli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
(fpehlivanoglu@kocaeli.edu.tr)
ORCID: 0000-0001-6930-0181

Zeynep NARMAN

Kocaeli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
(zynpnarman92@gmail.com)
ORCID: 0000-0002-0230-9058

ÖZ

Girişimcilik kavramı denince akla ilk gelen KOBİ'ler olsa da günümüzün büyük işletmelerinin küçük işletme olarak faaliyete başladıkları bilinmektedir. 1980'ler ve 1990'lar aynı zamanda, küçük firmaların rolünün yeniden gözden geçirilmesini ve girişimcilik için yenilikler yapılmasını gerekli kılmıştır. Joseph A. Schumpeter tarafından ortaya atılan girişimcilik kavramına olan ilgi son yıllarda giderek artmaktadır. Tarihin hiçbir döneminde, girişimci bireylere bugünün bilgi toplumunda olduğu kadar ihtiyaç duyulmamıştır. Başarılı girişimcilik faaliyetlerinin yeni işletmeler ortaya çıkararak ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilemesi nedeniyle bu çalışma da girişimciliğin Türkiye ekonomisi üzerindeki etkisi 1988-2017 yılları için incelenmiştir.

Bu çalışmada öncelikle ilgili değişkenlerin durağanlığına bakılmış daha sonra Johansen eş bütünleşme testi uygulanmıştır. Test sonucuna göre değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin olmaması nedeniyle çalışmaya Var modeline dayalı Granger nedensellik testi ile devam edilmiştir. Çalışmada, girişimcilik göstergesi olarak yeni kurulan şirket sayısının gösterilmesi nedeniyle Türkiye'de girişimcilik ve ekonomik büyüme arasında bir nedensellik ilişkisinin bulunmaması beklenen bir sonuç olmuştur.

Anahtar Sözcükler: Girişimcilik, Ekonomik Büyüme, Granger Nedensellik Testi

ABSTRACT

Although the concept of entrepreneurship is the first KOBİ to come to mind, it is known that today's big enterprises start to operate as a small business. The 1980s and 1990s also made it necessary to revise the role of small firms and innovations for entrepreneurship. The interest in entrepreneurship by Joseph A. Schumpeter has been growing in recent years. At no time in history, entrepreneurial individuals were not as needed as in today's information society. Successful entrepreneurial activity due to the influence of economic growth in the positive direction by revealing new businesses were surveyed for this study entrepreneurship impact on Turkey's economy in 1988-2017 years.

Gönderim Tarihi: 12.12.2018

Kabul Tarihi: 04.09.2019

In this study, firstly the variables of related variables were analyzed and then Johansen's cointegration test was applied. Due to the lack of long-term relationship between the variables according to the test results, the study was continued with Granger causality test based on the Var model. In the study, the absence of a causal relationship between entrepreneurship in Turkey Because of the number of newly established companies as indicators of entrepreneurship and economic growth was an expected result

Keywords: Entrepreneurship, Economic Growth, Causality Test

1. Giriş

Bilgi birikiminin giderek arttığı ve teknolojinin ekonomik gelişmişliği belirlediği günümüzde, üretim yapısı benzer malları daha verimli üretmek yerine üretimde yeniliği gerektirmektedir. Ekonomik alanda meydana gelen bu değişimler ise girişimci faaliyetler sonucu meydana gelmektedir.

Genellikle bir ekonominin bilgiyi kullanım şekli ve girişimci sermayesi rekabetçi ekonomik yapının temelini oluşturacaktır. Ekonomik kalkınmanın ön koşulu olarak görülen girişimcilik, rekabetçi ekonomik alanlarda risk almanın ilk adımı olarak kabul edilmektedir (Açır & Kara, 2017:214). Bu durumda girişimcilik eğiliminde olan bireylerin sahada bulunması ve girişimcilik ruhunun geliştirilmesi önem arz etmektedir. Çünkü girişimci potansiyele sahip bireylerin yetişmemesi özellikle gelişmekte olan ülkemizin dışa bağımlı olarak büyümesine neden olacaktır (Bozkurt vd., 2012:230).

1980'lerde stagflasyon ve yüksek işsizlik arz yönlü ekonomilerde ve onun altında yatan faktörlerde yenilenen bir ilgiye neden olmuştur. North ve Thomas(1973),Olson(1982) ve son zamanlarda Van de Klundert tarafından bir ekonominin kurumsal temellerinin açığa çıkarılması bu faktörlerin en göze çarpanları arasına girmektedir. 1980'lerden sonra ise gelişmiş ülkelerde birçok sektörde küçük işletmelerin payı artarken büyük işletmelerin payı azalmaktadır. (Wennekers,1999: 27).Bu durum girişimciliğe olan ilginin yeniden artmasının ilk nedeni olmuştur. İkinci nedeni ise, batı ülke ekonomilerinde, artan işsizlik sorununun makro ekonomik politikalarla giderilmeyişi sonucu küçük ve yenilikçi ekonomilere ilginin artmasıdır (Önce vd., 2014: 1).

Türkiye ekonomisinde 1980'lere kadar ithal ikameci politikalar izlense de bu yıllardan itibaren devletin ekonomi üzerindeki etkisi özelleştirme ile ortadan kaldırılmış, ekonomi dış ticarete ve rekabete açılmıştır. Yapılan değişiklikler sonucu girişimcilerin önündeki engeller kaldırılarak yatırım alanlarının çeşitliliği artırılmıştır. Devam eden yıllarda, hükümet, ekonomik büyümeyi sağlamak amacıyla girişimcilik yönünde politikalar uygulamıştır. Bu bağlamda gerek hukuki ve bürokratik tedbirler alınmış gerekse de yabancı girişimcilere yönelik çeşitli teşvik ve kolaylıklar sağlanmıştır (Karağöz,2016: 266).

Çalışmanın bundan sonraki kısmında ilk olarak girişimcilik kavramı ve girişimcilik türlerine yer verilmiştir. Akabinde ekonomik gelişmede girişimciliğin neden önemli olduğu sorusu cevaplanmış ve Türkiye'de girişimcilik potansiyeline değinilmiştir. Son olarak ekonomik büyüme ve girişimcilik arasındaki ilişki Granger nedensellik testi ile analiz edilmiştir.

2. Girişimci Kavramı ve Girişimcilik Türleri

Bir girişimcinin farklı özelliklere sahip olması nedeniyle literatürde bu konuda birçok tanım bulunmaktadır. Girişimci kavramı farklı şekillerde tanımlansa da genel anlamda, karşılaşılan

fırsatları kullanabilme ve yeni fırsatlar meydana getirebilme amacıyla risk alma ve üretimi örgütleme yeteneği olarak tanımlanabilir. Bununla birlikte girişimcinin yenilikçi olma özelliği ilk kez Schumpeter tarafından gündeme getirilmiştir (TÜGİAD,1986: 3). Girişimciliğin inovasyon tarafına odaklanan Schumpeter'in bağlı olduğu Alman geleneğine göre girişimci, rekabet koşullarını değiştirerek istikrarsızlığa yol ačan bir aktördür. İnovasyon kavramı burada, yeni ürünler ortaya çıkarmak ve yeni işler kurmak anlamına gelmektedir. Schumpeter girişimciliği, dengeye yakınsatan değil, dengesizlik yaratan bir güç olarak tanımlamıştır. Yaratıcı Yıkım Kuramına göre, az yenilikçi firmaların yerini girişimci potansiyeline sahip olan yeni firmalar alacak ve bu durum iktisadi büyüme ile sonuçlanacaktır (Işık vd., 2011: 152). Yukarıda belirtildiği gibi girişimcilikle ilgili farklı tanımlamalar mevcuttur:

- Gem tanımına göre girişimci, var olan bir işi genişletmeye veya yeniden kurmaya çalışan ya da yeni bir iş organizasyonu yapmaya çalışan kişidir.

- İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı'na (OECD) göre girişimci yeni iş imkânlarını şekillendiren ve kaynakları iyi değerlendirme kabiliyetine sahip olan kişidir.

- GİSEP'te ise bu tanımların yanı sıra, hedef kitle özelliklerine uygun bir tanımlama olması için operasyonel sınırların belirlenmesi üzerinde durulmaktadır. Bu sınırlamaları kapsayan tanımların bazıları řu şekildedir: Girişimci, mikro ve orta ölçekli işletmelerde faaliyet göstermektedir. Girişimci tek başına faaliyet gösterebildiği gibi birden fazla kişi ile de çalışabilmektedir (Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı, 2015-2018: 8).

Girişimcilik kavramı küçük işletmelerle eş anlamlı değildir. Kuşkusuz ki, küçük firmalar, bireylerin girişimcilik emellerini kanalize etmeleri için olağanüstü bir araçtır. Küçük firma sorumlu bir kişinin uzantısıdır. Bununla birlikte, bazı pragmatik ayrımlar yapabilir: Birincisi, örgütlenme ve koordinasyon anlamında ve yönetim kavramları arasında girişimcilik; ikincisi, işletme sahipleri ile serbest meslek sahipleri ve çalışanlar arasındaki girişimciliktir. İşçiye karşı serbest meslek sahipleri ve yöneticiye karşı girişimcilik kavramlarına dayanan bu ikilik 3 tür girişimcilik olarak sınıflandırılmaktadır. Sadece resmi anlamda girişimci olan bu 3 tip girişimci, Schumpeterci girişimciler, girişimciler ve yönetsel işletme sahipleridir (Carree & Thurik, 2010: 565).

Schumpeterci girişimciler, çoğunlukla küçük işletmelerde bulunmaktadır. Onlar mevcut pazar yapılarını yenilikçi ve yaratıcı bir şekilde yok eden bağımsız firmalardır.

Girişimci yöneticiler olarak adlandırılan girişimciler, aynı zamanda girişimciliğin özüne de aittir. İşverenleri adına ticari inisiyatifler üstlenerek zamanlarını, itibarlarını ve bazen de bunu yaparken işlerini riske atarak, liderlik uygulaması haline gelirler ve daha büyük firmalarda ortak girişimcilik ile sonuçlanırlar. Yönetsel işletme sahipleri ise, küçük firmaların büyük bir çoğunluğunda bulunmaktadır. Bunlar, bayilik veren firmaları, profesyonel meslek sahiplerini ve esnafları ifade eder (Carree & Thurik,2010: 565).

3. Ekonomik Gelişmede Girişimciliğin Önemi

İşsizliği azaltmada etkili bir çözüm yolu olan girişimcilik kavramı, yeniliğin kaynağı olması nedeniyle ekonomik refahı arttırmada önem arz etmektedir (Pehlivanoglu & Kayan, 2019: 59). Ülkelerin ekonomik gelişmesi girişimcilik faaliyetleri ile yakından ilişkilidir (Gem, 2013). Ekonomik gelişmede girişimciliğin neden önemli olduğu sorusunun basit gibi görünen bir cevabı vardır: Girişimciler yeni işletme oluşturur ve böylece yeni işler oluşur, rekabet yoğunlaşabilir ve teknolojik

değişim yoluyla verimlilik artabilir. Ancak gerçek olan daha karmaşıktır. Eğer girişimcilik tarafından herhangi bir kayıt dışı serbest meslek sahibinin dahil edilmesine izin veriliyorsa, o zaman yüksek seviyelerdeki girişimcilik ya yeni bir iş kurmak için resmî bürokratik engeller olduğu ya da ekonominin çok az geleneksel ücretli iş fırsatları yarattığı anlamına gelmektedir. Bu koşullar altında, yüksek girişimcilik seviyelerinin yavaş ekonomik büyüme ve gelişmenin gecikmesi ile ilişkili olacağı varsayılmaktadır (Acs, 2006: 97).

Girişimci, yeni kâr fırsatları elde etmek amacıyla yenilik faaliyetleri yüklenmektedir. Bu durum verimlilik artışının hem nedeni hem de sonucu olabilmektedir. Buradan çıkarılacak sonuç ise ekonomik gelişme ve girişimcilik arasında doğrusal bir bağlantı olduğudur. Küresel Girişimcilik İzleme (GEM) raporlarına bakıldığında, girişimcilik ve ekonomik gelişme arasında U şeklinde bir ilişki olduğu görülmektedir. Kısacası, insanlar az gelişmiş ülkelerde iş bulamadıkları durumda yeni iş kuracaklar ve ülkedeki girişimcilik oranları yükselecektir (Önce vd., 2014: 3). 20. yüzyıl öncesinde girişimciler, ürünleri çeşitlendirmesi ve piyasalara sürerek rekabeti yaratması, üretim tekniklerini farklılaştırması ve yeni fırsatlardan elde etmek için kaynakları tekrar ayırmasından dolayı ekonomik gelişme üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. 20. yüzyılda ise serbest meslek sahiplerinin 1970'lere kadar ekonomik gelişme üzerindeki etkisinin az olduğu görülmektedir (Özkul & Örün, 2016:20).

Tablo 1. Girişimciliğin Rolü

Literatür Alanı	Özel İçerik	Rekabet	Yenilik	Yeni Firma	Ekonomik Gelişimde Girişimciliğin Önemi
Tarihsel Bakış	Schumpeter	++	+++	+	++
	Neoklasikler	++	+	0	+
	Avusturya Okulu	++	+	0	++
İçsel Büyüme Teorisi		+	+++	0	+
İktisat Tarihi		++	+++	+	+++
Yönetim Literatürü		+	+++	++	++
Sanayi İktisadı	Porter	+++	+++	++	+++
Evrimsel İktisat	Eliasson	+++	+++	+++	+++

Kaynak: Wennekers ve Thurik, 1999

0 ; Not literatürde yer almıyor, + ; İma yoluyla değiniliyor, ++ ; Açıkça değiniliyor, +++ ; Temel unsur olarak değiniliyor.

Buradan hareketle Davidson (2003), farklı perspektiften bakarak girişimcilik hakkındaki çeşitli güncel görüşlerinden bahsetmekte ve Kirzner's (1973)"Girişimciliğin piyasa sürecini yönlendiren rekabetçi davranışlardan oluştuğu" görüşünü desteklemektedir. Bu görüş, girişimciliğin bir örneği olarak pazara yeni ekonomik faaliyetlerin dahil edilmesini içermektedir. Böylelikle girişimcilik sadece yeni firmaların pazara girmesiyle değil, aynı zamanda yenilikçi ve taklitçiliğin yerleşik firmalar tarafından yeni pazarlara dahil edilmesi anlamına gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında teknolojik yenilik bir girişimcilik türüdür. Bu, inovasyonu büyümeye bağlayan mevcut modellerin aslında girişimciliğin, yenilikçi girişin belirli bir yönünü ele aldığını ifade etmektedir (Wong vd., 2005: 337).

Acs ve Amoros (2008), girişimcilik ve ekonomik gelişme arasındaki ilişkiyi incelediklerinde, gelişmekte olan ülkelerde ihracata yönelik girişimlerin ekonomiye etkisi negatif, gelişmiş ülkelerde ise pozitif olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bunun nedeni ise ihracatın gelişmekte olan

ülkelerde büyük firmalar tarafından yapılmasıdır (Karagöz, 2016: 274).

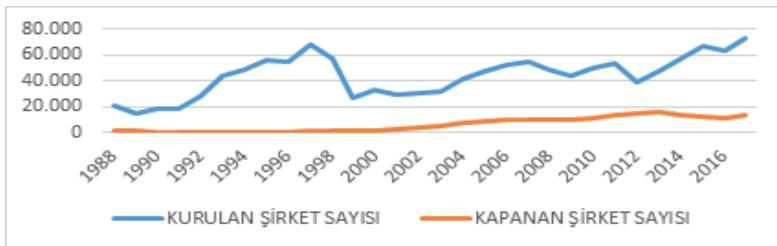
Joseph Schumpeter'in teknolojik ilerlemenin ve ekonomik gelişmenin mekanizmalarını anlamamıza katkısı yaygın olarak kabul görmektedir. İktisadi Kalkınma Teorisi'nde (1934), ekonomik kalkınmanın temel nedeninin girişimci olduğunu vurgulanmaktadır. Schumpeter bu teoride, yenilikçi girişimcinin, mevcut teknolojileri ve ürünleri eski kılan yeni buluşlar getirerek görevdeki firmalara nasıl meydan okuduğunu anlatmaktadır. Bu yaratıcı yıkım süreci Schumpeter Mark I rejimi olarak adlandırılan şeyin ana karakteristiğidir. Schumpeter'in Mark II rejiminin ayırt edici özelliği ise Yaratıcı birikim yaklaşımıdır. Bu yaklaşım büyük firmaların, yenilikçi yönü artan AR&GE faaliyetlerine doğru yaklaşan pozitif AR&GE zinciri sayesinde küçük firmaları yok etmesi anlamına gelmektedir. (Carree & Thurik, 561: 2010). Bu iki süreçten hangisinin, hangi dönemde etkili olacağı birçok etkene bağlı olarak değişebilmektedir. 20. yüzyılın önemli bir kısmında birikim süreci baskınken, 1970'lerden sonra batılı ekonomilerde küçük ölçekli firmaların gelişme gösterdiği görülmektedir. Buradan hareketle, 20. yüzyılın son çeyreğinin yaratıcı yıkım sürecine uygun olduğu ifade edilebilir. Audretsch ve Thurik (2001) bu değişim evresini "yönetimsel ekonomiden girişimsel ekonomiye" geçiş olarak ifade etmektedir (Karagöz, 2016: 272).

4. Türkiye'de Girişimcilik Potansiyeli

Türkiye'de kapalı ekonomide geçerli olan ithal ikamecilik, iş dünyasındaki bireyleri küresel rekabetten uzak tutarak risk almaktan kaçınan bir ortam haline getirmiştir. Ancak günümüz ekonomik sisteminde rekabetten uzak durmak neredeyse imkânsız hale gelmiştir.

Bu konuda en önemli çalışmalar Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği örgütü (OECD) ve Dünya Girişimcilik Platformu (GEM) tarafından yapılmıştır. OECD girişimciliğin temeli olarak; alt yapı koşullarını, devlet programlarını, kültürel davranış ve tutumları öne sürmektedir. GEM ise, girişimciliği belirleyen en önemli faktörlerin ülke alt yapısı ve girişimcilik alt yapısı olduğunu ifade etmektedir. Ekonominin dışa açıklığı, finans sektörünün verimliliği, fiziksel alt yapı, devletin rolü vb. faktörler ülke alt yapısında incelenen konular arasındayken; Ar-ge transferi, finans ve devlet politikaları vb. konular ise girişimcilik alt yapısını oluşturan faktörler arasındadır (Gem, 2010). Girişimciliğin ekonomik gelişme üzerindeki etkisi ve başarısı sürekli tartışılan konu haline gelse de, girişimcilğe yol açan etkenlerin ve engellerin belirlenip analiz edilmesi oldukça zordur. Bu nedenle başarının önündeki engelleri çözmek üzere politikalar geliştirilmektedir (Sönmez & Toksoy, 2014: 45).

Buradan hareketle Türkiye'de kurulan şirket ve kapanan şirket istatistikleri grafik 1'de gösterilmiştir. Girişimcilik faaliyetleri temel olarak 80 li yıllarda başlaması nedeniyle bu çalışmada 1988-2017 yılları temel alınmıştır.

Grafik 1. Türkiye'de Kurulan ve Kapanan Şirket İstatistikleri

Kaynak: TÜİK ve TOBB

1999 yılında döviz kurunun şiddetli enflasyonun gerisinde belirlenmesi ve iç borç faiz oranlarının enflasyonun üstünde tutulması ülkeye sıcak para girişini teşvik etmiştir. Bu durum ilk olarak 1988 yılı ortasında meydana gelmiştir (Arioğlu&Yılmaz,2001:12).1988 yılı sonrası neredeyse tüm malların ithalatının serbest bırakılması ülkenin dışa bağımlılığını arttırmıştır. Finansal piyasalardaki bu zayıflık ise piyasaya yeni firmaların girişini sınırlandırmıştır. Grafik 1'e bakıldığında 1988-1991 arasında açılan şirket sayısı dalgalı bir seyir izlerken 1991 yılı sonrasında şirket sayısında hızlı bir artış görülmüş ve bu artış 1998 yılına kadar devam etmiştir.

1999 yılında yaşanan iki acı olay sonrasında 2000 yılında yaşanan ekonomik canlanma herkes için büyük bir umut olmuştur. Ancak her şey kara çarşamba olarak adlandırılan 21 Şubat 2001 tarihine kadardır. 2001 ekonomik krizi sonrası banka faiz oranlarının yükselmesi Grafik 1'de de görüldüğü gibi kurulan şirket sayısını bir önceki yıla göre % 10,5 azaltırken kapanan şirket sayısını % 30,6 oranında arttırmıştır. 2001 yılı sonrasında 2008 yılına kadar kurulan şirket sayısında sürekli bir artış gözlenirken, kapanan şirket sayısındaki değişimin ise azalarak artış yönünde bir ilerleme gösterdiği görülmektedir. 2008 yılında yaşanan ekonomik krizi sonrasında, kurulan şirket sayısı bir önceki yıla göre % 11.5 oranında azalırken kapanan şirket sayısı % 3.8 azalmıştır. Bununla birlikte, kurulan şirket sayısındaki artış ve azalışların kapanan şirket sayısındaki artış ve azalışlara oranla daha fazla değişkenlik gösterdiği görülmektedir. Kısacası Türkiye'de kriz dönemi dışında kapanan şirket sayılarındaki artışa oranla kurulan şirket sayılarının daha fazla arttığı söylenebilir. Bunun nedeni olarak ise 2000'li yıllarda gerçekleşen destekler gösterilebilir:

2007-2013'de gerçekleştirilen Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda girişimcilerin piyasaya açılmalarını sağlamak, rekabet alanlarını arttırmak ve yeni iş kurma aşamalarında her türlü eğitim ve destek sağlanması için gündem oluşturulmuştur(Kalkınma Bakanlığı, 2006:40-76).

2014-2018'de gerçekleştirilen Onuncu Kalkınma Planı'nda daha çok genç girişimcilik kültürünün yaygınlaşması için çalışmalar yapılmıştır. Bununla birlikte akademisyenlerin ve üniversite öğrencilerinin girişimcilik aktivitelerinin desteklenmesi, sanayi sektörüyle birlikte tarım sektöründe de girişimciliğin yaygınlaşması konuları gündeme alınmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2013a: 35, 98-100).

2013-2015 yılları arasında gerçekleştirilen Orta Vadeli Programda ise girişimcilik üzerine yapılan destek mekanizmalarının geliştirilmesi amaçlanmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2012: 38).

2011-2014 döneminde gerçekleştirilen Türkiye Sanayi Stratejisi Eylem Planı'nda ise sanayi sektörüne yönelik girişimcilik üzerine çalışmalar yapılmıştır (Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı 2010:22-42).

5. Literatür İncelemesi

Girişimcilik ve ekonomik gelişme üzerine yapılan ampirik çalışmalardan öne çıkanlar aşağıdaki gibi özetlenebilir:

Schumpeter'in teorisi üzerine yapılan ampirik ekonomik çalışmalar girişimciliğin ekonomik büyümeye etkisi üzerine temellenmiştir. Ancak teorisinin ekonometrik temeller üzerinde çalışılması oldukça zordur. Bu nedenle başlangıçta bu konuda yapılan çalışmalar az da olsa girişimciliğin ekonomik gelişme üzerindeki etkisinin anlaşılması üzerine yapılan çalışmalar giderek artmaktadır. Yapılan çalışmalar incelendiğinde genel olarak girişimciliğin ekonomik gelişme üzerinde pozitif

bir etkisi olduğu görülmektedir.

Wong vd (2005), GEM 2002'ye katılan 37 ülkede kesit verileri ile büyümenin belirleyicileri olan firma oluşumu ve teknolojik yeniliği keşfetmek için Cobb-Douglas retim fonksiyonunu kullanmıştır. Girişimcilik göstergesi olarak ise yeni kurulan şirket sayılarını kullanmıştır. Ve dört tür girişimcilikten sadece yüksek büyüme potansiyeli olan girişimciliğin ekonomik büyüme üzerinde önemli bir etkisi olduğunu bulmuştur.

Stam (2008),genç işletme göstergesini kullanarak yaptığı analizde, düşük gelirli ülkelerde girişimciliğin ekonomik büyümede etkili olmadığını ancak yüksek gelirli ülkelerde oldukça önemli olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Amaghous ve lbourk(2012), 2001-2009 yılları için 19 ülkede ekonomik büyüme üzerindeki girişimcilik etkilerini ölçmek için kullanılan değişkenlerin pozitif etkilerinden ve öneminden bahsetmiştir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda hükümet, olumlu bir kurumsal ereve sağlayarak, özellikle inovasyon yaratan girişimcilik faaliyetlerini daha da teşvik edecektir.

Bozkurt vd (2012), Antalya ilini baz alarak Türkiye'de, faaliyet gösteren girişimcilerin girişimci niteliğinin geliştirilmesi amacıyla 58 girişimci ile mülakat gerçekleştirmiştir. Yapılan anket sonucunda, girişimci niteliğinin geliştirilerek nesilden nesle aktarılmasında etkili olan en önemli unsurun eğitim ve tecrübe olduğu görülmüştür.

Armijos ve Johnson (2013)'de 2005-2010 yılları arasında 70'den fazla ülke için girişimciliğin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini araştırmıştır. Elde edilen sonuçlara göre ekonomik büyüme ve girişimcilik arasında ilişki bulunamamıştır.

Ağır ve Kara(2017),1988-2014 verilerini kullanarak girişimciliğin ekonomik büyümeye etkisini VAR yöntemine dayalı Johansen Eşbütünleşme analizi belirlemeye çalışmıştır. Girişimcilik göstergesi olarak serbest meslek sahiplerini kullanmış ve girişimciliğin ekonomik büyümeyi pozitif etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Fierro vd,(2016), bu çalışmada girişimci çevrenin özelliklerini analiz ederek bu özelliklerin ülkenin ekonomik kalkınma aşaması ile ilişkili olup olmadığını incelemektedir. Çalışmada elde edilen bulgulara göre, uzmanların kendi ülkelerindeki girişimcilik ortamı hakkındaki görüşleri, ekonomik gelişmenin  aşamasıyla tutarlı kategoriler halinde gruplanmaktadır.

zkl ve ürün (2016), 2002-2013 dönemlerini kapsayan, 9 OECD lkesinin GEM verilerinden yararlanarak girişimcilik ve inovasyonun ekonomik büyüme üzerindeki etkisini panel veri analizi ile incelemiştir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda kurulan 5 modelde de teknolojik inovasyon yoğunluğunun pozitif etkisi görülmüştür.

6. Ekonometrik Analiz

6.1. Çalışmanın Veri Seti ve Yöntemi

Girişimciliğin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini ekonometrik olarak test etmek üzere, Gayri Safi Yurt içi Hasıla (GSYİH) verileri (1988-2017) OECD'den, Emek (işgücü) verileri ve Gayri Safi Sabit Sermaye verileri (Milyar \$) World Bank'dan, girişimcilik verileri ise TÜİK ve TOBB'dan derlenmiştir.

Veriler analizlere logaritmaları alınarak dâhil edilmiştir. Çalışmada ilk olarak, Augmented Dickey-Fuller (ADF) testi ile serinin durağanlığına bakılmıştır. Durağanlık testinde verilerin birim köklü çıkması nedeniyle 1.fark dereceleri alınıp seriler durağanlaştırılmış ve 1. dereceden durağanlığı alınan serileri ile çalışmaya devam edilmiştir. Değişkenler arasındaki uzun dönemli bir dengenin varlığını araştırmak amacıyla koentegrasyon testi yapılarak Johansen-eşbütünlüme testi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucuna göre, koentegre ilişkinin olmaması nedeniyle Var modeli ile devam edilmiştir. Ve son olarak, Büyüme(GSYH), girişimcilik (yeni kurulan şirket sayısı), emek(istihdam edilenlerin sayısı), sermaye (Gayri safi sabit sermaye oluşumu) arasındaki nedensellik ilişkisi ve yönü Granger nedensellik analizi incelenmiştir.

6.2. Durağanlık Analizi

Zaman serileri analizlerinde, serilerin durağanlığı, analizin güvenilirliğini ve geçerliliğini etkilemektedir. Bu ise zamandan bağımsız olarak seri ortalaması ve varyansın sabit olmasını ifade etmektedir (Yavuz, 2011: 241). Serilerin durağan olmaması sahte regresyona¹ yol açarak analizlerin güvenilirliğini ortadan kaldırmaktadır.

Durağanlığın tespitinde, birim kök testleri (ADF, PP vb...), Q İstatistikleri gibi birçok test kullanılmaktadır. Serilerin durağan olmaması halinde ise, serilerin farkları ya da logaritmaları alınarak, seriler durağanlaştırılmaktadır.

Bu çalışmada serilerin durağanlığı ADF birim kök testi ile analiz edilmiştir. Gecikme uzunluğunun tespiti için Eviews programından yararlanılmıştır. Serilerin durağan olmaması boş hipotezi ifade ederken durağan olması alternatif hipotezi ifade etmektedir. Değişkenlerin ADF birim kök test sonuçları Tablo 2'de gösterilmiştir.

$H_0: p = 0$ Birim Kök vardır, (seri durağan değildir)

$H_1: p \neq 0$ birim kök yoktur, (seri durağandır)

Tablo 2. ADF Testi Sonuçları

Değişken	Düzye Değeri			Farklar Değeri (I. Derece)
	Sabitli	Sabitli ve Trendli	Sabitsiz	Sabitsiz
Emek (prob)	-1,62(2)	-0,79(1)	-1,19(1)	-4,77(0)
	(0,45)	(0,95)	(0,20)	(0,000)
Girişimcilik (prob)	1,48(0)	-2,01(0)	0,49(0)	-4,61(0)
	(0,52)	-(0,56)	(0,81)	(0,000)
Sermaye (prob)	-0,21(0)	-2,06(0)	1,37(0)	-4,67(0)
	(0,92)	(0,54)	(0,95)	(0,000)
Büyüme (prob)	0,72(0)	-1,40(0)	1,73(0)	-4,33(0)
	(0,99)	(0,83)	(0,98)	(0,000)
Anlamlılık Düzye Değerleri				
%1	-3.69	-4.32	-2.65	
%5	-2.97	-3.58	-1.95	

¹ Sahte Regresyon: Regresyon analizinde yüksek determinasyon katsayısı (R^2), yüksek t istatistik değerleri, düşük Durbin-Watson değerlerinin olması bu nedenle test istatistiğinin güvenilirliğini kaybetmesidir.

NOT 1: Parantez içinde yer alan rakamlar ADF testi için uygun içsel gecikme değerlerini göstermekte olup, çalışmada Akaike bilgi kriteri baz alınmıştır. Max gecikme uzunluğu 7'dir

NOT 2: Sonuçlar %1 anlamlılık düzeyine göre incelenmiştir.

Yapılan analiz sonucuna göre H0 hipotezi kabul edilmektedir. Kısacası durağanlık analizinde elde edilen veriler birim köklü çıkmıştır. Bu nedenle fark dereceleri alınarak seriler durağanlaştırılmış ve I. dereceden durağanlığı alınan seriler ile çalışmaya devam edilmiştir.

6.3. Johansen Koentegrasyon (Eşbütünleşme) Testi

Eş bütünleşme teorisi ilk olarak Engle-Granger tarafından geliştirilse de teoride bazı eksiklikler bulunmaktadır. İki değişkenli bir modelde değişkenlerin birine ait eşitlikte eş bütünleşme durumuna rastlanırken diğer değişkende herhangi bir ilişki görülmeyebilir. Bu ise belirsizlik ile sonuçlanmaktadır. Johansen tarafından geliştirilen EÇB yöntemi ise değişkenler setinde ortaya çıkacak olan eş bütünleşme sayısının 1 den çok olduğu durumda kullanılmaktadır (Tarı, 2014: 426). Ancak değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkinin varlığının tespiti için serilerin aynı düzeyde durağan olması gerekmektedir (Yavuz, 2005a: 275).

$H_0: r = 0$ ko-entegrasyon yoktur

$H_1: r \neq 0$ ko-entegrasyon vardır.

Aynı seviyeden durağan olmaları nedeniyle eşbütünleşmiş olabilecekleri varsayılan LYKS ve LREDK değişkenlerinin bu olasılıklarının sınanması için Engle-Granger (1987) Eşbütünleşme testi kullanılmıştır.

Tek denkleme dayanan model çalışmasında, sözkonusu sınama için Eviews (10.0) programının tek denklemliler için hesapladığı Engle-Granger Eşbütünleşme tau istatistiği (t istatistiği) ve eşbütünleşme regresyonundaki değişkenlere ilişkin kalıntıların normalize edilmiş otokorelasyon katsayısına ilişkin z istatistikleri serilerin eşbütünleşme durumları hakkında bilgi vermektedir.

Tablo 3. Johansen Eş bütünleşme Test Sonuçları

Temel Hipotez Trace Test (iz istatistiği)	İstatistik	%5 Kritik Değer
$r=0$	59.46	63.87
$r \leq 1$	34.91	42.91
$r \leq 2$	14.68	25.87
$r \leq 3$	6.76	12.51
Maximal Eigenvalue (λ -max) Test		
$r=0$	24.55	32.11
$r \leq 1$	20.22	25.82

r: Koentegre vektör sayısı

Çalışmada uygun gecikme sayısı Lr, Schwarz ve FPE bilgi kriteri ile belirlenmiş ve 1 olarak bulunmuştur. Değişkenler arasındaki ilişkiyi araştırmak üzere sabit terim ve trend içeren denklemler için Johansen eş bütünleşme testi yapılmıştır. Trace test istatistiğine göre 63.87 %5 kritik değer 59.46'dan büyüktür. Aynı şekilde, maximal eigenvalue test istatistiğine göre 32.11 %5 kritik değeri 24.55'den büyüktür bu nedenle sonuç temel hipotezin ($r=0$) kabul edileceği yönündedir. Her iki test sonucu incelendiğinde değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin olmadığı görülmektedir. Bu nedenle çalışmaya Var modeli ile devam edilmiştir.

6.4. Granger Nedensellik Analizi

İki ya da daha fazla değişken arasındaki nedenselliğin incelenmesinde Granger nedensellik testi kullanılmaktadır (Yavuz,2005b:962). Granger, nedenselliği "Y'nin öngörüsü, X'in geçmiş değerleri kullanıldığı zaman, X'in geçmiş değerleri kullanılmadığı duruma göre daha başarılı ise X; Y'nin Granger nedenidir" olarak ifade etmiştir (Granger,1988:554). Buradan hareketle temel ve alternatif hipotez aşağıdaki şekilde kurulmaktadır:

H_0 : Granger nedeni değildir.

H_1 : Granger nedenidir.

Tablo 4. Granger Nedensellik Test Sonuçları

Nedenselliğin Yönü	Serbestlik Derecesi	Prob.	Karar
Büyüme → Emek	1	0.23	H_0 kabul
Girişimcilik → Emek	1	0.08	H_0 kabul
Sermaye → Emek	1	0.35	H_0 kabul
Emek → Büyüme	1	0.62	H_0 kabul
Girişimcilik → Büyüme	1	0.92	H_0 kabul
Sermaye → Büyüme	1	0.002	H_0 red
Emek → Girişimcilik	1	0.55	H_0 kabul
Büyüme → Girişimcilik	1	0.80	H_0 kabul
Sermaye → Girişimcilik	1	0.97	H_0 kabul
Emek → Sermaye	1	0.07	H_0 kabul
Büyüme → Sermaye	1	0.79	H_0 kabul
Girişimcilik → Sermaye	1	0.51	H_0 kabul

Test sonuçlarına bakıldığında,%5 anlamlılık düzeyinde yalnızca sermaye ve büyüme arasında tek yönlü bir nedensellik ilişkisinin olduğu görülmektedir. Bu çalışmanın amacını oluşturan girişimcilik ve büyüme arasında ise granger anlamında bir nedensellik ilişkisine rastlanmamıştır. Bunun nedeni olarak ise girişimcilik verisi olarak kurulan şirket sayılarının alındığı gösterilebilir. Tabloya bakıldığında, incelenen veriler arasında büyümenin tek nedeninin sermaye olduğu görülmektedir. Sermaye verisi olarak gayri safi sabit sermayenin kullanılması bu sonucu doğrular niteliktedir.

7. Sonuç

Girişimcilik kavramı, tarihsel serüvende farklı tanımlar ve görevler ile yer alsada özellikle 1980'ler de hep var olmuştur. Ekonomik büyümeyi teknolojinin belirlediği günümüzde ise ülkelerin üretim yapısı, benzer malların üretilmesi sonucu toplam talebin karşılanması yanı sıra yeni ürünlerin piyasaya girmesini gerektirmektedir. Yeni ürün oluşumunu takip eden, yeni fırsatlar peşinde ilerleyen girişimciler, ekonominin dinamik durmasında önemli rol oynamaktadır. İnsanoğlunun her türlü alanda çevreye uyum sağlama çabası ve sorunlarına çözüm araması da girişimciliğın tarihsel açıdan önemini arttırmaktadır.

Bu çalışmada, girişimciliğın ekonomik büyüme üzerindeki etkisi 1988-2017 yıllarını kapsayan, veriler ile Türkiye için incelenmiştir. Girişimcilik ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki Granger nedensellik analizi ile test edilmiştir. Girişimcilik verisi olarak yeni kurulan şirket sayıları alınmıştır. 1988-1998 arasında kurulan şirket sayısında görülen hızlı artışın, 1998 sonrası yavaşlaması ve sonrasında kapanan şirket sayısında görülen artışın, incelenen dönem sonrası sıkça yaşanan ekonomik krizden ve ticari başarısızlıktan kaynaklandığı söylenebilir. Bu ise kurulan şirketlerinin kısa ömürlü olduğunu göstermektedir.

Elde edilen sonuçlara göre Türkiye'de girişimcilik ve ekonomik büyüme arasında herhangi bir nedensellik ilişkisine rastlanmamıştır. Yapılan benzer çalışmalarda girişimciliğın ekonomik büyüme üzerinde pozitif bir katkısı olduğu görülmektedir. Ancak bu sonuç kullanılan değişkenlere göre farklılık gösterebilmektedir. Girişimcilik verisi olarak yeni kurulan şirket verilerinin kullanıldığı göz önünde bulundurulduğunda girişimciliğın ekonomik büyüme üzerinde önemli bir etkisinin olmaması kurulan şirketlerin başarısızlıkları ile ilişkilendirilebilir. Ayrıca elde edilen bulgular, kurulan şirket sayısı istatistiklerinin gerçeği yansıtmadığını ve birçok şirketin paravan şirket olarak yalnızca tabela ünvanı olarak yer aldığını göstermektedir. Bu nedenle devletin kurulan şirketler üzerinde, denetim mekanizmalarını devreye sokarak yeni politikalar izlemesi gerekmektedir.

Kaynakça

- Acs, Z. (2006). How Is Entrepreneurship Good For Economic Growth,97
- Acs, Z. & Amoros, Z. (2008). Entrepreneurship and Competitiveness Dynamics in Latin America, *Jena Economic Research Papers*,059
- Ağır, H.& Akif Kara,M. (2017). Girişimcilik ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği , *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*,5(2): 213-227.
- Armijos, M. F. & Johnson, T. (2013). Entrepreneurships in rural America Across Typologies,Gender and Motivation,18(2).
- Amaghouss, J. & Ibourk, A. (2013). Entrepreneurial Activities,Innovation and Economic Growth: The Role of Cyclical Factors,*International Business Research*,6(1)
- Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, (2010). Türkiye Sanayi Stratejisi Belgesi 2011-2014(AB Üyeliğine Doğru), 22-42
- Bozkurt,Ö. Kalkan, O., O. Koyuncu (2012). Türkiye'de Girişimciliğın Gelişimi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,15
- Carre, M. & Thurik, A. (2010). The Impact of Entrepreneurship on Economic Growth, *Small Business Economics*
- Fierro, S & Jose Maria Biedma, Jose Ruiz Navarro (2016). Entrepreneurship and Strategies For Economic Development,47(1)

- Granger ,C. W. J. (1988). Some Recent Development in a Concept of Causality. *Journal of Econometrics*, 39:199-211.
- Işık,N., Göktaş D., Kılınç, E. (2011). İktisadi Büyümede Girişimciliğin Rolü , *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 6(1)
- Karagöz (2016). Girişimcilik-Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye İçin Ekonometrik Bir Analiz", *Celal Bayar Üniversitesi İİBF Dergisi*,11(2)
- Kalkınma Bakanlığı (2006). Dokuzuncu Kalkınma Planı(2007-2013) ,40-82
- Kalkınma Bakanlığı (2013a). Onuncu Kalkınma Planı(2014-2018),35-100
- Kalkınma Bakanlığı (2012). Orta Vadeli Program 2013-2015 ,38
- Sönmez, A & Toksoy, A. (2014). Türkiye'de Girişimcilik ve Türk Girişimci Profili Üzerine Bir Analiz, *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 21(2), 41-58.oz
- Stam, E. (2008). Entrepreneurship and Innovation, Nooteboom, B, & Stam, E.(Ed.), *Micro-Foundations for Innocation Policy*:154-160
- Önce,A. Marangoz, M.,Candidate Erboy N. (2014). Ekonomik Büyüme ve Kalkınmada Girişimciliğin Rolü ve Önemi, *International Conference on Eurasian Economies*
- Özkuş, G & Örün, E. (2016). Girişimcilik ve İnovasyonun Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: Ampirik Bir Araştırma ,*Girişimcilik ve İnovasyon Dergisi*,5(2)
- Pehlivanoglu, F & Kayan, K. (2019). Türkiye'de Girişimcilik: Mevcut Durum Analizi ve Çözüm Önerileri, *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(1)
- Tarı, R. (2014). *Ekonometri*, Kocaeli, Umuttepe Yayınları
- TÜGİAD (1993). *Ekonomik Kalkınmada Girişimciliğin Önemi ve Değişen Girişimcilik Nitelikleri* .Simge Ofis Matbaacılık
- Wennekers, S & Thurik, R. (1999). Linking Enrepreneurship and Economic Growth, *Small Business Economics* 13(3):27-55
- Wong, P., Ho, Y, Autio. E. (2005). Entrepreneurship,Innovation and Economic Growth: Evidence from Gem Data ,24:335-350
- Yavuz N. Ç. (2005a). Türkiye'de Kamu Harcamalarının Özel Sektör Yatırım Harcamalarını Dışlama Etkisinin Testi ,*Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, 20(1): 269-284.
- Yavuz N. Ç. (2005b). Türkiye'de İhracat ve İktisadi Büyüme Arasında Nedensellik Analizi. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 49:961-972.
- Yavuz, N. Ç. (2011). Durağanlığın Belirlenmesinde KPSS ve ADF Testleri: İMKB Ulusal-100 Endeksi İle Bir Uygulama , *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 54(1): 239-247.